

СТАНОВИЩЕ

за научните постижения и преподавателската дейност на доц. д-р Мартин Стефанов Канушев в конкурс за академичната длъжност Професор в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата в Нов български университет

Автор: проф. дн Кольо Коев

Авторството на Становище по настоящия конкурс има особен заряд за мен, защото в него оценявам за пръв път мой студент, който претендира за академичната длъжност „професор“. Това разбира се означава преди всичко, че познавам пътя в социологията на Мартин Канушев още от първите му студентски години. Нещата се сложиха така, че и по-късно имах възможност да следя отблизо кариерното му развитие благодарение на съвместната ни работа – най-напред в Института по социология, после в ПУ „Паисий Хилендарски“ и най-сетне в Департамент „Философия и социология“ на НБУ. И макар от всичко това да следва, че имам добра представа за изследователската и преподавателската работа на доц. Канушев, няма да скрия, че бях изненадан от пакета документи, свидетелстващи за научното му развитие през годините. Не толкова от внушителните сами по себе си числа в тях (и от внушителния обем на предложените за оценка научни трудове!), колкото от интензивната работа, за която говорят те. В първата част на моето Становище ще обсъдя накратко най-общата картина, която просветва зад тези числа, а във втората ще коментирам някои от най-важните приноси за социологията резултати от изследователските усилия на Мартин Канушев.

За участие в конкурса кандидатът е представил 33 публикации за периода 2008-2018 г. (след хабилитирането му като доцент), от които 4 на английски език (в български издания) и 1 също на английски, но издадена в сборник в Берлин. Изброените в списъка публикации №№ 15, 17, 21, 27, 30, 33 – все рецензии за дисертации – изключвам от оценка, защото, макар и публикувани в електронното списание *Език и публичност*, те са по-скоро свидетелства за експертните качества на кандидата, отколкото собствено научни трудове. Изключвам от оценка и публикация № 28 (доклад

в съавторство по изследователски проект за антидемократичната пропаганда в България), защото не са представени разделителни протоколи, които да открият дела на кандидата в нея. За подлежащия на оценка десетгодишен период кандидатът е участвал в 6 изследователски проекта. От 2014 до 2017 г. той е ръководител на Департамент Философия и социология.

Що се отнася до преподавателската работа на Мартин Канушев, трябва преди всичко да подчертая, че той е един от създателите на бакалавърската програма „Социология“ в НБУ и пряк участник във всички нейни съдържателни преобразувания след 2010 г. Неслучайно той е и Директор на програмата в решаващия за утвърждаването ѝ период – от 2008 до 2013 г. Към това ще прибавя и евристичното му участие в създаването на няколко магистърски програми. В рамките на тези и на други поддържани в НБУ програми кандидатът чете поредица от курсове, между които бих открил „’Лудост’ и ‘престъпление’ в съвременните общества“, „История и социология на сексуалността“, „Личност на престъпника“, „Социално изключване и бедност“, „Технологии и власт“, „Социология на девиантното поведение“. Акцентирам върху тъкмо тези курсове, защото те изразяват една устойчива линия в интересите на доц. Канушев – това, което той нарича „конструиране на ‘аналитика на властта’“, – а с това и връзката по тази линия между изследване и преподаване.

Една непренебрежима от моя гледна точка (макар и вероятно незабелязвана с просто око) страна в дейността на Мартин Канушев е редакторската му работа. Той е член на редакционната колегия на списание *Социологически проблеми* и отговорен секретар на списание *Критика и хуманизъм*. В този контекст, в качеството си на главен редактор на списание *Социологически проблеми*, специално бих изтъкнал съставителството на броя „Биополитика и биоетика“ и най-вече редакторските усилия на Канушев в *Критика и хуманизъм*, където е отговорен за издаването на някои от най-успешните броеве на списанието през последните години (например: „Критика и суверенност“, „Преосмисляне на демокрацията: власт и съпротива“, „Мишел Фуко: начини на употреба“ и др.). С това откроявам трето поле на проява на интересите на кандидата, успоредно с полетата на научно изследване и на преподаване.

Достатъчно е да хвърлим дори най-общ поглед върху внимателно подготвената и коректно формулирана справка за научните приноси на кандидата, за да съзрем централната ос в нея, изразена в подзаглавието на наскоро излезлите от издателството на НБУ два тома под негово авторство: „историческа социология на наказателните политики в България“. Споменатите два тома: *Престъпление и наказание в националната държава* и *Наказателните практики на комунистическия режим* (плюс предстоящият да излезе *Наказателните стратегии в отвореното общество*) въплъщават най-съществените приноси на доц. Канушев по тази ос, затова в коментара си по-нататък ще имам предвид най-вече тях (публикации №№ 23, 24).

Макар обаче повечето останали публикации да стават интегрална част от цитираните изследвания, в самостоятелното си битие те нюансират важни акценти, които иначе могат и да останат незабелязани в контекста на голямата картина. От такава гледна точка ще отбележа публикация №5, в която чрез взаимно оглеждане на биополитика и суверенност се предприема социологически опит за очертаване на „границите на валидност на юридическата рационалност в съвременните общества“. Юридическата теория за рационалността се проблематизира по специфичен начин в други три публикации. №1 е фокусирана върху нахлуването на психиатрията в наказателното право и формите на медицинализация на престъплението, с някои ключови изводи за „функциите на съвременната медицинска рационалност“ в пределите на юридическата нормативност. Като непосредствено свързана с нея може да се разглежда публикация №2, съсредоточена върху конкретен казус на медицинализация на престъплението, който демонстрира пренасочване на погледа от юридическото понятие за отговорност към „хибридната истина“ на медико-юридическия дискурс за морално опасен престъпник. В тази посока води и публикация №22, в която, на основата на редица конкретни случаи, се изследва как взаимодействието между съдебна и психиатрична институция конституира личността на рецидивиста като „патологичен престъпник“, която не може да бъде сведена нито до „идентичността“ на невменяемия, нито до тази на нарушителя на закона.

Изследването върху наказателните политики в България е амбициозен и мащабен проект, прилагаш върху наказателното право в България един *par excellence* социологически принцип на третиране, формулиран още от Вебер в *Стопанство и*

общество. Там той, разграничавайки правна от социологическа перспектива, поддържа, че социологията вместо да се интересува от това „какво е собствено валидно като право“, „разглежда фактическото действие... в неговите фактически взаимовръзки“. Отнесен към изследването на Мартин Канушев, този принцип повелява да се изследват употребите на наказателното право в България в три различни социално-исторически контекста, иначе казано: да се анализират взаимовръзките между право, власт и истина в капиталистическото, социалистическото и постсоциалистическото българско общество. Подобен интерес означава да се отиде отвъд кумулативната история на наказателното право в България, а това в конкретния случай ще рече под нея да се изявят две, по думите на автора, „алтернативни истории“: „особената хронология на социалното производство на наказателните техники: изобретенията, измененията, различията, повторенията“, както и „календара на тяхното използване и на ефектите, до които те водят; на тяхното разпространение и точките на приложението им“ (т. I, с. 17). Както убедително показва Канушев, такава „аналитика на упражняването на наказателната власт“ пулсира между полюсите на право и репресия, закон и терор, легално правосъдие и извънредни съдилища, затвори и лагер (ако открием само някои от тях) – това „между“ е най-вече прицелната точка на неговата социологическа работа. Важен ход в рамките на тази стратегия е акцентът върху разрывите вместо върху линейността. И тук несъмнен принос е открояването на ключовите обрати в полетата на употреба на наказателната власт: създаването и утвърждаването на „процедури по криминализация на престъпния субект“ (края на XIX в.); формирането и поддържането на цяла гама от „мерки за защита на държавата“ (втората четвърт на XX в.); конструирането и етаблирането на „тоталитарни технологии за социален контрол върху престъпността“ (средата на XX в.). Същевременно обаче правният дискурс не е изоставен, а се разглежда като маскиращ факта на господство в системата на властта.

Всичко казано до тук демонстрира високата методологическа рефлексивност на кандидата и теоретичното качество на аналитичната му работа. Но това, което най-вече прави впечатление, е виртуозното мисловно движение в истинска джунгла от емпиричен материал, върху който е приложена тази методологическа стилистика, и способността от него да се генерализират случаи, които ще се окажат повратни точки в

разгръщането на наказателната власт. Само като примери (по времето на комунистическия режим) бих отбелязал конструирането на категорията „обективен враг“ (съответно преследването на „носител на тенденции“) или фокуса върху лагера (в противовес например на карцера и на затвора) като пространство на изключението, в което изключението се нормализира.

Всичко това изисква не само изострена социологическа чувствителност, но и умела ориентация в реда на правните конструкти. Подобна ориентация далеч не е самоочевидна, като се има предвид липсата на сериозна традиция в областта на социология на правото в България. Затова смятам, че коментирания от мен труд на Мартин Канушев проправя собствен път в българската социология и задава високи образци за следване.

В заключение:

Аргументираната в Становището висока оценка за качеството на научно-изследователската и преподавателската дейност и за несъмнената аналитична стойност на рецензираните трудове ми дава основание убедено да препоръчам на членовете на научното жури да вземат решение за присъждане на научната длъжност Професор на доцент д-р Мартин Стефанов Канушев.

.....

Проф. дн Кольо Коев

София, 15.05.2018